

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

127085

ACANTHINULA (ZOOGENETES) HARPA SAY ESMASLEIUST EESTIS.

FIRST DISCOVERY OF *ACANTHINULA (ZOOGENETES) HARPA SAY* IN
ESTONIA

Curt Krausp.

1936. a. veebruarikuu alguses saatis hr. assist. Hans Kauri autorile määramiseks pakikese limuseid. Suur oli autori üllatus, kui ta leidis aineses Eestist seni tundmata teo *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* Say mitmest leiukohast. Kõnesoleva materjali kogus hr. Kauri 1929. a. juunis Saaremaal Kile mägedelt Tõrise lähedal, ja Tagamõisa ümbrusest. Temaga koos töötas hr. V. Voore, kelle kogutud aines, milles esines sama tigu, saadeti ka autorile, kuid kahjuks ei õnnestunud sedastada neid leiukohti küllaldase täpsusega. 1934. a. juunis kogus hr. Kauri Hiiumaal Kruugi metsavahi kohal ja Tihu järve kaldal, ning ka sealses aineses leidis seda haruldast liiki.

Acanthinula (Zoogenetes) harpa Say üldine levik pakub palju huvitavat. See boreaalne liik esineb Skandinaavia poolsaarel alates kõrgest põhjast enam vähem pidevalt kuni 59⁰ p. l.; lõunas sellest piirjoonest veel pillatult mõnes kohas nagu Rõa oosidel Borås'i lähedal, Ölandi saare põhjaosas Böda's ja Ämli lähedal Lõuna-Norras. Soomes on tigu kõige sagedam põhjaosas Jäämere kaldaist kuni Kesk-Soomeni; viimases osas juba märksa harvema esinemise

sagedusega. Reliktina naga meie saartelgi: edelas Pekkalasa Ruovee juures ja Ahvenamaa saartel, kagus Villmastrandis ja Pälkjärves Laadoga lähedal. Kõige ulatuslikum levimisala on Venemaal: alates Lebäshjast Peterhofi lähedal, läbi Arhangel'ski kubermangu, lääne- ja idapoolse Siberi kuni Kamtšatka (Petro-pavlovsk) ja Beringi saareni. Üle Beringi mere tungib tigu Alaska poolsaarele, esinedes teel muu seas Unalaška ja Kodiaki saartel, läbib Kanada kuni Maine'i ja New Hampshire'i Põhja-Ameerika Ühendriikide idapoolsete osariikideni. Peale mainitud suletud põhjapoolse levimisareali tunneme veel üksikuid isoleeritud reliktposte mõnes lõunapoolses kõrgmäestikus: Teberdas põhjapoolses Kesk-Kaukasuses, Astrabad'is Pärsias, Rif-felalpil Zermatti lähedal ja Tourbillon'ilt Sion'i lähedal, mõlemad viimased kohad Valliisi Alpides.

Tsirkumpolaarse leviku andmete alusel võime nimetada *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* t kõrgboreaalseks liigiks. Põhjusel, et kõnesolev liik puudub Gröönimaal ja Islandis, võib oletada tema postglatsiaalset sisserändu idast Läänemere maadesse. Et *Acanthinula (Zoog.) harpa* t pole seni kuski leitud subfossiilselt, võib arvata, et sisseränne on toimunud võrdlemisi hilisel ajal. Väidan, et paljud nõndanimetatud „arktalis-alpiin-

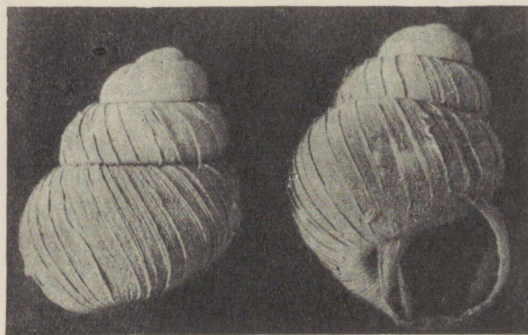
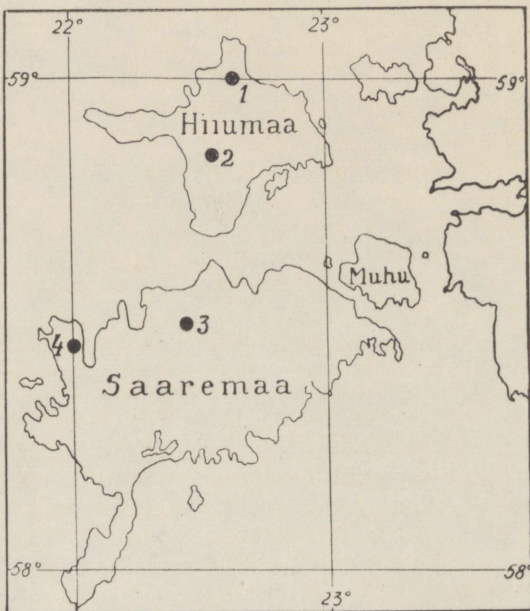

Foto A. Öpik.

50. joon. *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* Say.
Suurendus 15 X.

49. joon. *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* Say, levik Eestis.

1) Kruugi metsavahikoht; 2) Tihu järv; 3) Kile mäed; 4) Tagamõisa.

Wallenberg, *Clausilia cruciata* Studer, *Gonyodiscus ruderatus* Studer, *Gyraulus gredleri* Gredler on postglatsiaalsel ajal idast meile sisse tunginud. Oletan, et

tulevikus leitakse soodsatel paikadel veel mitmeidki jäänukate poste meie mandril, arvestades *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* esinemist läänes Leningradist (Lebäshjas).

Biotoobid, millel kõnesolev liik Eestis leitud, on järgmised: Hiiumaal: 1) Kruugi metsavahikoha ümbrusest kuuse-kase-sanglepa segametsas *Oxalis* kattest, 1 eks., 2) Tihu järve kaldalt taimestikust (*Eriophorum, Comarum, Phragmites, Myrica*), 5 eksemplari. Saaremaal: 3) Kile mägedelt Tõrise lähedal, tammemetsa alt, mahalangenud lehtedelt, 1 eks. ja 4) Tagamõisa kuuse-männi metsa alt, kus rohurindes *Vaccinium vitis idaeae* ja *Vacc. myrtillus*, 4 eksemplari (vt. 49. joon.).

Lemmikbiotoopidena Skandinaavias ja Soomes nimetatakse kirjanduses järgmisi: Kasepiirkond „regio subalpina“, iseäranis kase- ja pajuliikide juurte all, pehkinud puupurus, mustika- ja pohlapöösastel, iseäranis põhja poole avatud nõlvadel, kuuskedega kiviseil kohil sammalde (*Hylocomium*) padjandeis.

Lõpuks annan lühikese liigi kirjelduse: Koda munajas-pikergune, tõmbi otsaga, pruunikat värvi, nahkjate roietega kaetud, 4—4,5 keerdu, naba avatud, kuid kitsas, suue viltu elliptiline, suudme äär terav ja naba poole veidi tagasi käändunud; koja kõrgus 3,0—3,5 mm, koja laius 2,0—2,5 mm (vt. 50. joon.).

Kirjeldades *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* Say meie faunale uue liigina, on mul siinkohal meeldiv võimalus märkida hr. ass. Hans Kauri lahket vastutulekut informatsiooni saamise puhul sellest tähtsast leiust. Samuti võlgnen tänu oma sõbrale Hans Schlesch'ile Koppenhaagenist minu varustamise eest siiapuutuvate kirjanduslike andmetega.

Kirjandust. Craven, A. E.: Note sur *Helix harpa*, Journal de Conchyliologie, 36, 1888, lk. 102. Ehrmann, P.: Mollusken (Weichtiere) (Brohmer, Ehrmann, Ulmer, Die Tierwelt Mitteleuropas, Leipzig 1933) lk. 56—57. Geyer, D.: Unsere Land- und Süßwasser-Mollusken, Stuttgart 1927, lk. 113. Lindholm, W.: Miscellaneous notes on Palearctic land and freshwater Mollusks, Annal. Mus. Zool. Acad. Imp. Sc. St. Petersburg., 23, 1922, lk. 310. Lindholm, W.: Beschreibung neuer Arten und Formen aus dem Kaukasus-Gebiete, Nachrichtsbl. Deutsch. Malak. Ges. 45, 1913, lk. 68. Luther, A.: Bidrag till Kännedomen om Land- och Sötvattengastropodernas Utbredning i Finland, Acta Soc. pro Faun. et Flor. Fenn. 20, 3, 1901, lk. 59—61. Oekland, F.: Die Verbr. der Landgastropoden Norwegens, Skrift. Norske Vid. Ak. Oslo, 1925, lk. 97. Paravicini, E.: Die Molluskenfauna der Walliser Talsohle von Brig bis zum Genfersee, Nachrichtsbl. Deutsch. Malak. Ges. 50, 1918, lk. 157. Sundler, B.: Snäckor och Musslor i Viskans övre Vattenområde, Meddelanden från Göteborg Musei Zoolog. Avdelning 21, 1923, lk. 17.

Summary.

In the beginning of February 1936 a collection of mollusca, caught on the Islands of Saaremaa and Hiiumaa in 1929 and 1934, was sent by Mr. Hans Kauri, assistant of the Zoological Institute of the Tartu University, to the author for determination. Among them specimens of this extremely boreal snail were found. Based on the general distribution of *Acanthinula (Zoogenetes) harpa* Say (it does not occur in Greenland and Iceland) the author draws the conclusion that it immigrated into the Baltic Countries, Finland, and Scandinavia from

the East in the later post-glacial period, as no fossils of the species have been found. A short description of the snail and biotopographical descriptions of its Estonian, Finnish, and Scandinavian habitats, are given. The author expresses his gratitude to Mr. Hans Kauri, assistant, and to his friend Mr. Hans Schlesch (Kopenhagen) for their valuable assistance. In Figs. 49 and 50 the picture of the snail, magnified 15 times, and a sketch-map of its distribution among the West Estonian islands, are given.

